

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Bosgroep Midden Nederland

Marcel Horsthuis

www.bosgroepen.nl

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Inhoud

- Aanleiding
- Visie op herintroductie
- Referentiebeelden en –gebieden
- Uitvoeringsstrategie
- Aan de slag in de terreinen

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

- Aanleiding
- Inrichting nieuwe natuur
- Herstel waterhuishouding in terreinen
- Versnippering
- Verarming dispersie–infrastructuur

Oplossing kan zijn: gecontroleerd inbrengen van maaisel

- Onderzoeksvragen:
- Hoe kan de voorgestelde **HER**introductie plaats vinden?
  - welke criteria moeten worden gehanteerd?
  - Wat is de beste strategie?
  - aan welke voorwaarden moet maaisel voldoen?
  - welke terreinen kunnen dienen als brongebieden?

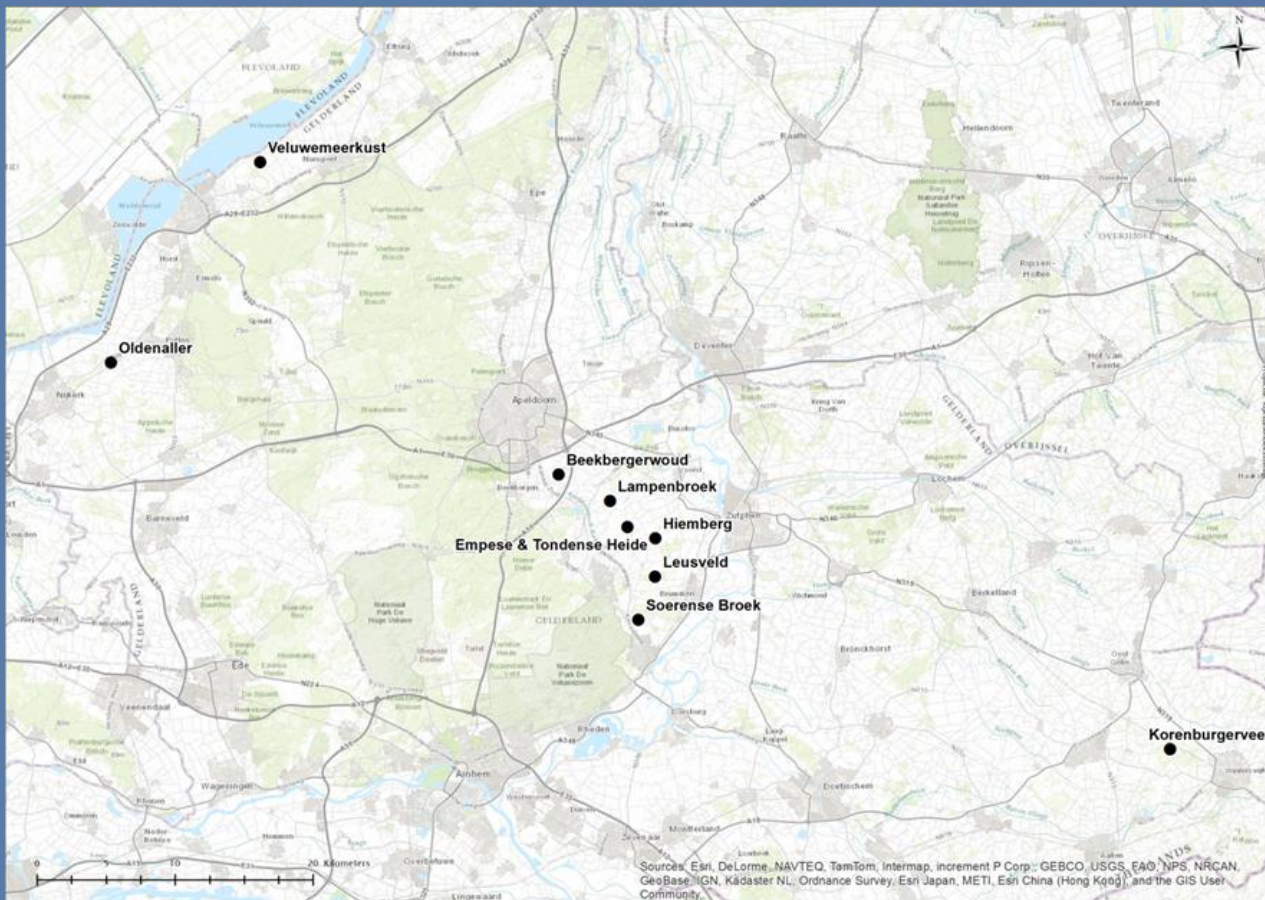
Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

- Natuurmonumenten hanteert de volgende criteria: **maaisel uitleggen** (ja, mits), specifieke soorthierintroductie (nee, tenzij) en bodem enten (waar er gelegenheid of aanleiding toe is).
- Op voorhand is het niet de bedoeling dat het gehele herstelde oppervlak van het graslandperceel wordt behandeld. De wens van spontane terugkeer uit bijvoorbeeld de zaadbank is immers groot.
- De beheerder staat borg voor een goed vervolgbeheer.

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Herstel natte natuur Oost-Veluwe

Uitwerking van hersteplannen voor vier natuurgebieden op basis van ecohydrologisch en bodemchemisch vooronderzoek

Zwolle, april 2011

Definitief rapport

- Doelverwachtingen
- (09Aa3)
- (16Aa1)
- (16Ab1)
- (16Ab4)
- (19Aa1)
- (19Aa2)
- (11Aa1)
- (11Aa2)

as en Zompzegge

en Waterkruiskruid

o en Schapengras

n en Borstelgras

auw en Snavelbies

i

voren gekomen.

*Uit de (hy)

Bell Hullenaar

**Ecohydrologisch
Adviesbureau**

Schellerweg 112, 8017 AK Zwolle
t: 0338-4774555 fax: 0338-4774574
Email: hullenaar@wvns.nl

In opdracht van:

Natuurmonumenten

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Naam	Min. jr	Max. jr	N
Associatie van Witte waterlelie en Gele plomp	1992	1996	2
Associatie van Waterviolier en Sterrekroos	1978	1992	2
Rompgemeenschap van Liesgras	1999	1999	1
Veenbloembies-associatie	1941	1941	1
Associatie van Moeraswolfsklauw en Snavelbies	1940	1940	2
Ass. van Gewone dophei; typische subass.	1940	1940	2
Ass. van Gewone dophei; subass. met korstmossen	1940	1940	1
Ass. van Engels raaigras en Grote weegbree; typische subass.	2006	2006	1
Ass. van Geknikte vossestaart; arme subass.	2006	2006	2
Rompgemeenschap van Ruw beemdgras en Engels raaigras	1986	2006	5
Rompgemeenschap van Fioringras	2006	2006	1
Ass. van Buntgras en Heidespurrie; arme subass.	1940	1940	1
Bosbies-associatie	2008	2008	1
Rompgemeenschap van Gestreepte witbol en Engels raaigras	1978	2006	22
Rompgemeenschap van Gestreepte witbol en Echte koekoeksbloem	1992	1992	1
Rompgemeenschap van Pitrus	1978	2008	3
Rompgem. van Grote vossestaart en Echte koekoeksbloem	2006	2006	1
Associatie van Boshavikskruid en Gladde witbol	1978	1978	1
Ass. van Struikhei en Stekelbrem; typische subass.	1940	1940	2
Draadgentiaan-ass.; subass. met Dwergbloem	2008	2008	3
Draadgentiaan-ass.; subass. met Knolrus	2003	2008	10
Ass. van Borstelbies en Moerasmuur; subass. met Pinksterbloem	2008	2008	4
Associatie van Waterpeper en Tandzaad	1992	2008	4

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

- **Doelvegetaties**

- (09Aa3) Associatie van Moerasstruisgras en Zompzegge
- (16Aa1) Blauwgrasland
- (16Ab1) Veldrus-associatie
- (16Ab4) Associatie van Boterbloemen en Waterkruiskruid
- (19Aa1) Associatie van Liggend walstro en Schapengras
- (19Aa2) Associatie van Klokjesgentiaan en Borstelgras
- (11Aa1) Associatie van Moeraswolfsklauw en Snavelbies
- (11Aa2) Associatie van Gewone dophei

*Uit de (hydrologische) voorstudies naar voren gekomen.

- **Uitvoeringsstrategie**
  - Factoren die een rol spelen bij de keuze van een bronlocatie:
- **Ligging in de landschapsecologische context**
  - dezelfde ecologische condities
  - dezelfde regio
- **Afstand ten opzichte van natuurterrein**
  - dichtbij beter dan veraf
- **Compleetheid en kwaliteit van het maaisel**
  - soortensamenstelling
  - invasieve soorten!
- **Beschikbaarheid van geschikt maaisel**
  - voorkom schade aan bronpopulatie

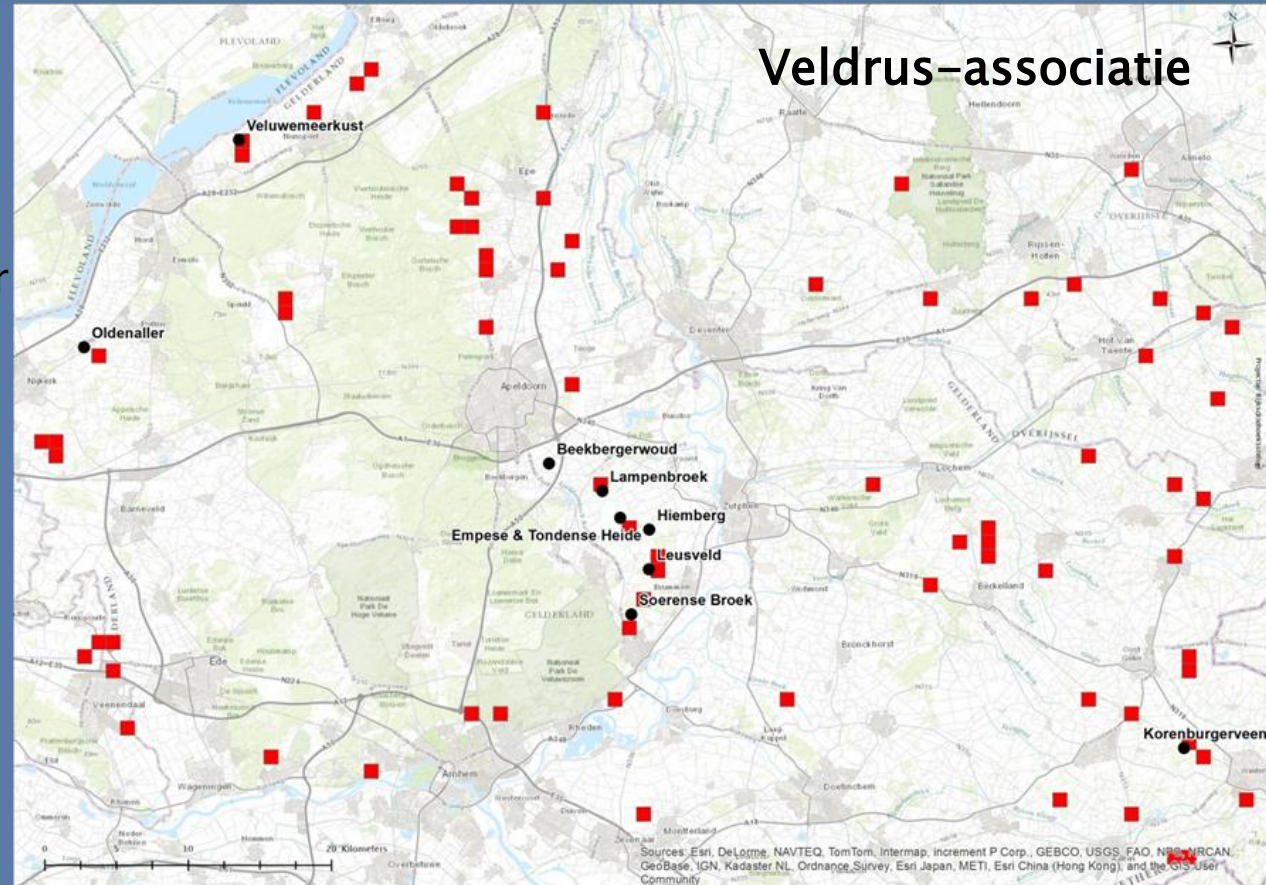

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Selectie geschikte terreinen:

- Kennis beheerder
- Databases
- Literatuur

- **Dan de uitvoering zelf**
  - **Aandachtspunten:**
    - **De maaiperiode** bepaalt welke soorten door middel van het maaisel meekomen:
    - Voorzomerbloeiërs (juni/juli)
    - Zomerbloeiërs (augustus)
    - Nazomerbloeiërs (september/oktober)
    - Bedenk dat met het verzamelen ook **fauna** mee kan komen. Is de gewenst?

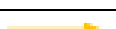

Maaimethodiek

- Zeis / Bosmaaier / Gazonmaaier	 	Bijna alle zaad behouden Kostenbaten positief
- Maaibalk	 	Klein deel van het zaad gaat verloren Kostenkanten iets minder positief
- Schotelmaaier	 	Te groot deel van het zaad gaat verloren Kosten waarschijnlijk voor de baten
- Cyclomaaier	 	Zaden gaan grotendeels verloren Kostenbaten negatief.

Toestand van het maaisel

- Vers gemaaid	 	Alle zaden mee Fauna gaat dan ook mee
- Half gedroogd	 	Zaden grotendeels mee Fauna maar deels verplaatst
- Helemaal gedroogd	 	Beperkt deel van het zaad mee Fauna gespaard. Rendement maaisel gering

Bedekking maaisel bij uitleggen

- Dun opbrengen (< 25% bedekking)	 	Veel licht en kiemruimte Beperkte beschutting
- Matig dik opbrengen (50% bedekking)	 	50% licht en veel beschutting Kiemruimte tot 50% beperkt. Matig veel biomassa
- Dik opbrengen (> 75% bedekking)	 	25% licht, veel beschutting, weinig kiemruimte Kiemruimte tot 25% beperkt. Heel veel biomassa

Wijze van uitleggen

- <i>Handmatig</i>	 	Grote mate van zorgvuldigheid Arbeidsintensief
- <i>Meststrooier</i>	 	Goed te doseren Kosteneffectief
- <i>Laderwagen</i>	 	Praktisch en gemakkelijk Zeer lastig doseren

Invasieve soorten aanwezig

Ja

Niet oogsten

Nee

Geen beperking

Omgaan met ongewenste soorten

- <i>Houtopstand met Zwarte els in perceelsrand(en)</i>	Ja	Afzetten, ook wanneer zaden met oppervlaktewater kunnen verspoelen
	Nee	Niet afzetten als afstand meer dan 2-3 x boomlengte en er geen risico's van verspoeling door oppervlaktewater is
- <i>Bezaaiing natuurontwikkeling door Grove den</i>	Ja	Eenmalig maaien in het groeiseizoen is bij <u>monocotyle</u> houtige gewassen voldoende
	Nee	Maaibeheer richten op graslandontwikkeling
- <i>Bezaaiing natuurontwikkeling door Berk, Wilg en Zwarte els</i>	Ja	Frequent maaien in het groeiseizoen. 1-3 x (juni, juli en augustus)
	Nee	Maaibeheer richten op graslandontwikkeling
- <i>Inzaaien eenjarig graszaadmengsel</i>	Ja	Als risico <u>inwaai</u> / snelle vestiging ongewenste soorten groot is (o.a. invasieve soorten)
	Ja	Als risico <u>inwaai</u> / snelle vestiging houtige gewassen groot is
	Ja	Als verwachte ontwikkelingen van doelvegetatie traag is
	Nee	Als potentie doelvegetatie groot is
	Nee	Bestrijding invasieve soorten buiten het terrein

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Soerense broek als voorbeeld

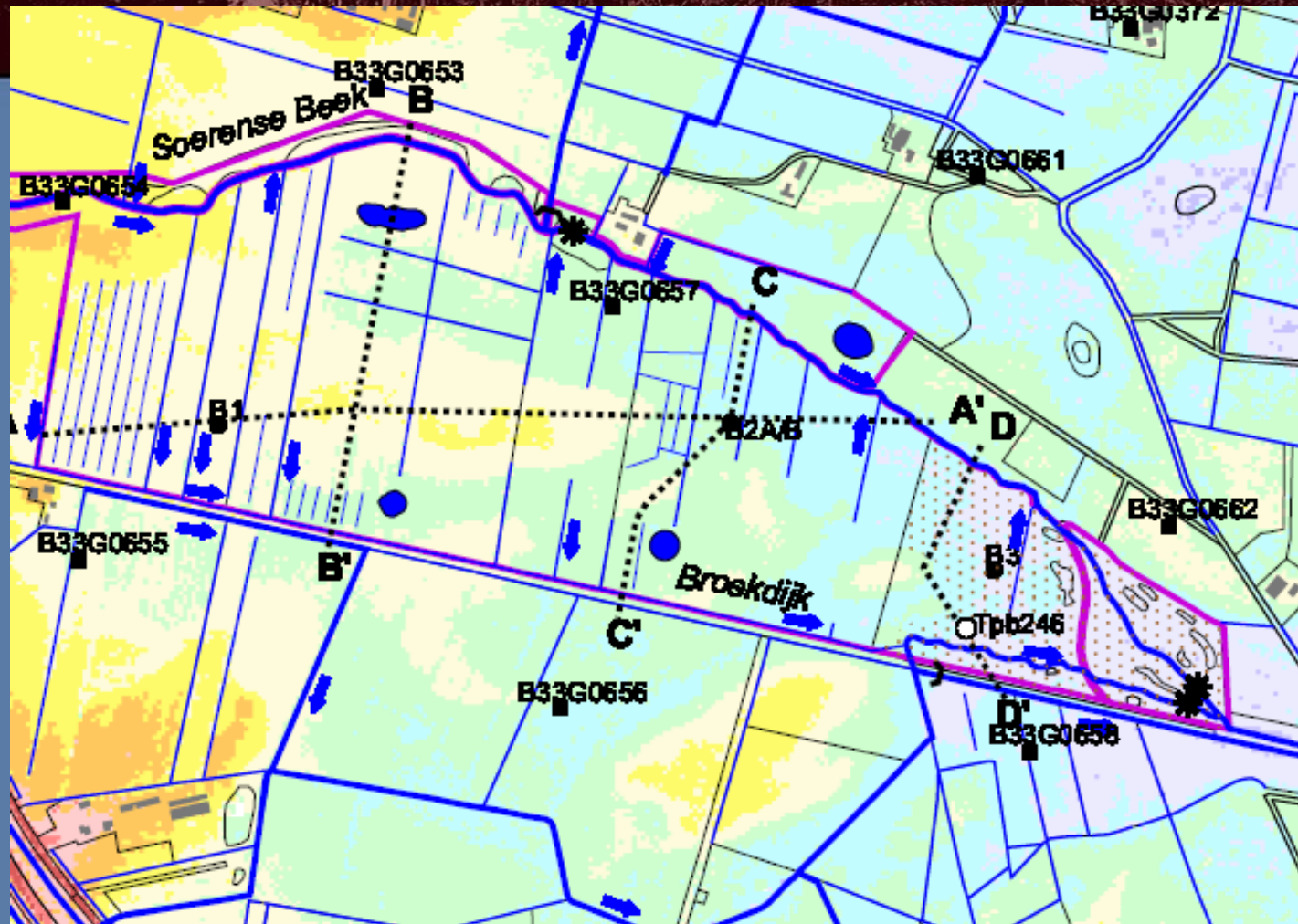

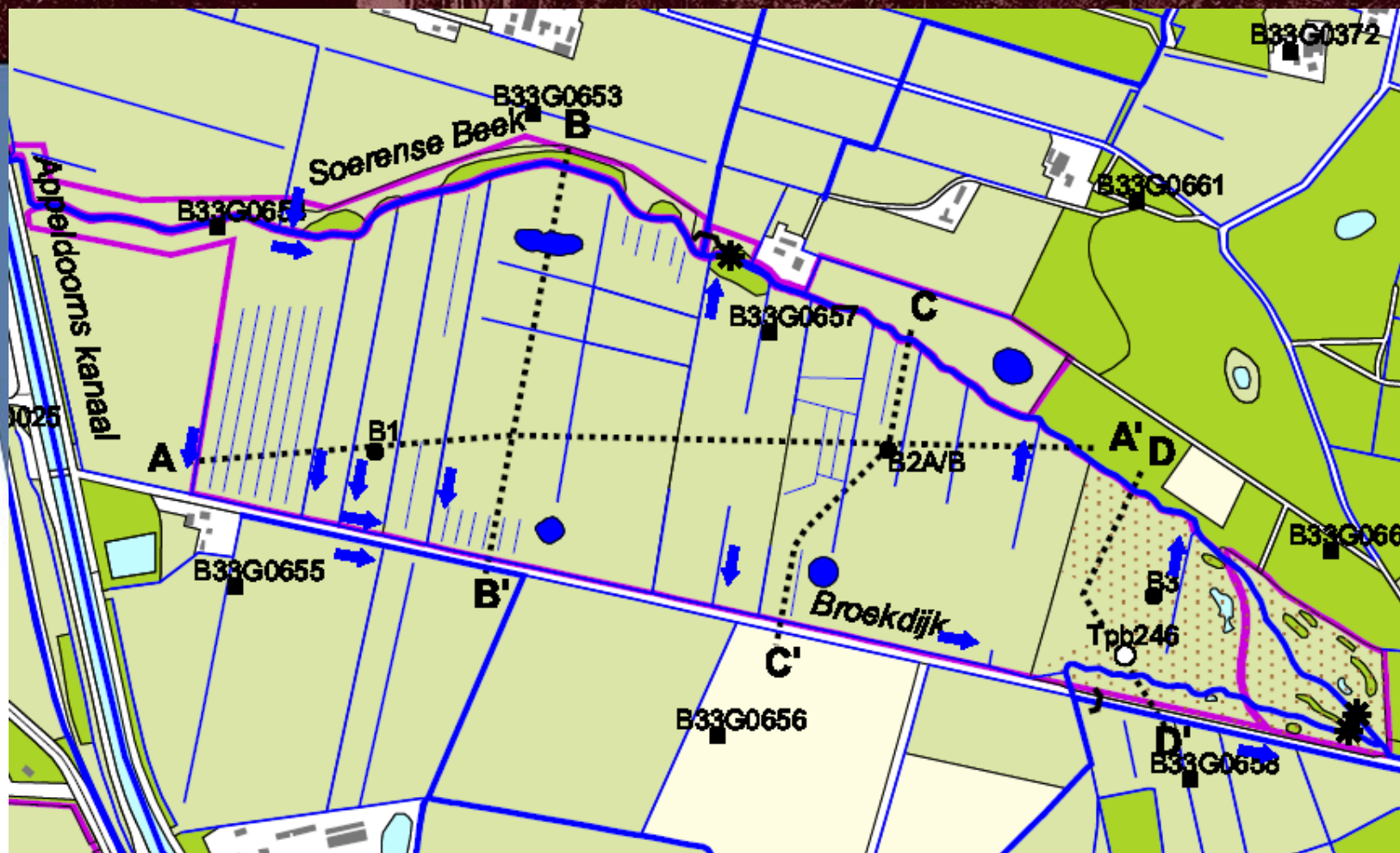
Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

	nat schraalland				heischraalland		vochtige heide	
	09Aa3	16Aa1	16Ab1	16Ab4	19Aa1	19Aa2	11Aa1	11Aa2
Beekbergerwoud	x	x	x		x	x	x	x
<u>Empese en Tondense heide</u>	x	x	x		x	x	x	x
<u>Hiemberg</u>		x	x					
Korenburgerveen	x	x	x					
Lampenbroek	x	x	x					
Leusveld		x	x		x			
Oldenaller		x	x		x			
<u>Soerense Broek</u>		x	x				x	x
<u>Veluwemeerkust</u>	x		x	x				
- (09Aa3) Associatie van Moeras struisgras en Zompzegge - (16Aa1) Blauwgrasland - (16Ab1) <u>Veldrus</u> -associatie - (16Ab4) Associatie van Boterbloemen en Waterkruis kruid - (19Aa1) Associatie van Liggend walstro en Schapengras - (19Aa2) Associatie van Klokjesgentiaan en Borstelgras - (11Aa1) Associatie van Moeras wolfsklauw en Snavelbies - (11Aa2) Associatie van Gewone dophei								

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Soerense broek

Landschapseenheid: IJsseldal.

Uitvoering herstel en inrichting: najaar 2013.

Doeltypen: Blauwgrasland (16Aa1), Veldrus-associatie (16Ab1), Associatie van Moeraswolfsklauw en Snavelbies (11Aa1) en Associatie van Gewone dophei (11Aa2).

Oppervlak: 46 ha.

Uitvoering opbrengen maaisel: na 2013.

Eindbeheer: seizoensbegrazing in combinatie met maaien.

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

SOERENSE BROEK					
BRONLOCATIE		VEGETATIETYPEN(N)	LANDSCHAPPELIJKE CONTEXT	AFSTAND*	BESCHIKBAAR MATERIAAL
1	SOERENSE BROEK	16AB1	U	-	1 HA
2	LEUSVELD	16AB1	U	3	< 1 HA
3	EMPESE EN TONDENSE HEIDE	11AA1/11AA2/16AA1/16AB1	U	7	> 1 HA
4	LAMPENBROEK	16AA1/16AB1	U	9	< 1 HA
5	'T WOULDHUIS	11AA1/11AA2/16AA1/16AB1	U	16	< 1 HA
6	KORTE BROEK	16AB1	U	23	> 1 HA
7	WISSELSSE VEEN	11AA1/11AA2/16AA1/16AB1	U	31	> 1 HA

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

MAAISEL AFKOMSTIG VAN	KENMERKENDE SOORTEN IN MAAISEL
<i>ELZENDIJKEN</i>	O.A. BLONDE ZEGGE, BLAUWE ZEGGE, BLAUWE KNOOP, TEER GUICHELHEIL VELDRUS EN WATERPUNGE (VELDRUSHOOILAND EN BLAUWGRASLAND)
EMPESE EN TONDENSE HEIDE*	O.A. GEWONE DOTTERBLOEM, SCHERPE ZEGGE, ECHTE KOEKOEKSBLOEM VELDRUS, BLAUWE KNOOP, BLAUWE ZEGGE, GEELGROENE ZEGGE (VELDRUSHOOILAND EN BLAUWGRASLAND)
<i>KIENVEEN</i>	O.A. BLAUWE ZEGGE, ZOMPZEGGE, STERZEGGE, DRAADRUS, VEELSTENDELIGE WATERBIES, WATERAARDBEI, WATERDRIEBLAD, WATERPUNGE, PILVAREN, DRAADGENTIAAN, MELKVIOOLTJE EN VETBLAD (BLAUWGRASLAND)
LAMPENBROEK*	O.A. BLAUWE KNOOP, BLAUWE ZEGGE, MOERASVIOOLTJE, KLEINE VALERIAAN, GEELGROENE ZEGGE, GEWONE DOTTERBLOEM, SCHERPE ZEGGE, ECHTE KOEKOEKSBLOEM VELDRUS EN GEVLEKTE ORCHIS (VELDRUSHOOILAND EN BLAUWGRASLAND)
SOERENSE BROEK*	BLONDE ZEGGE, BLAUWE ZEGGE, SNAVELZEGGE, TEER GUICHELHEIL, VELDRUS, WATERPOSTELEIN EN WATERPUNGE (BLAUWGRASLAND)

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Praktische uitvoering:

Gericht verzamelen

- eenasser

Perceelsgewijs verzamelen

- reguliere maaiapparatuur

Opbrengen:

- in de gradiënt
- in zone met ‘probleemsoorten’ (ontwikkeling opslag)

Lokaal opbrengen

- handmatig
- meststrooier/laderwagen (verschillende werkbreedtes)

Perceelsgewijs opbrengen

- meststrooier/laderwagen (verschillende werkbreedtes)

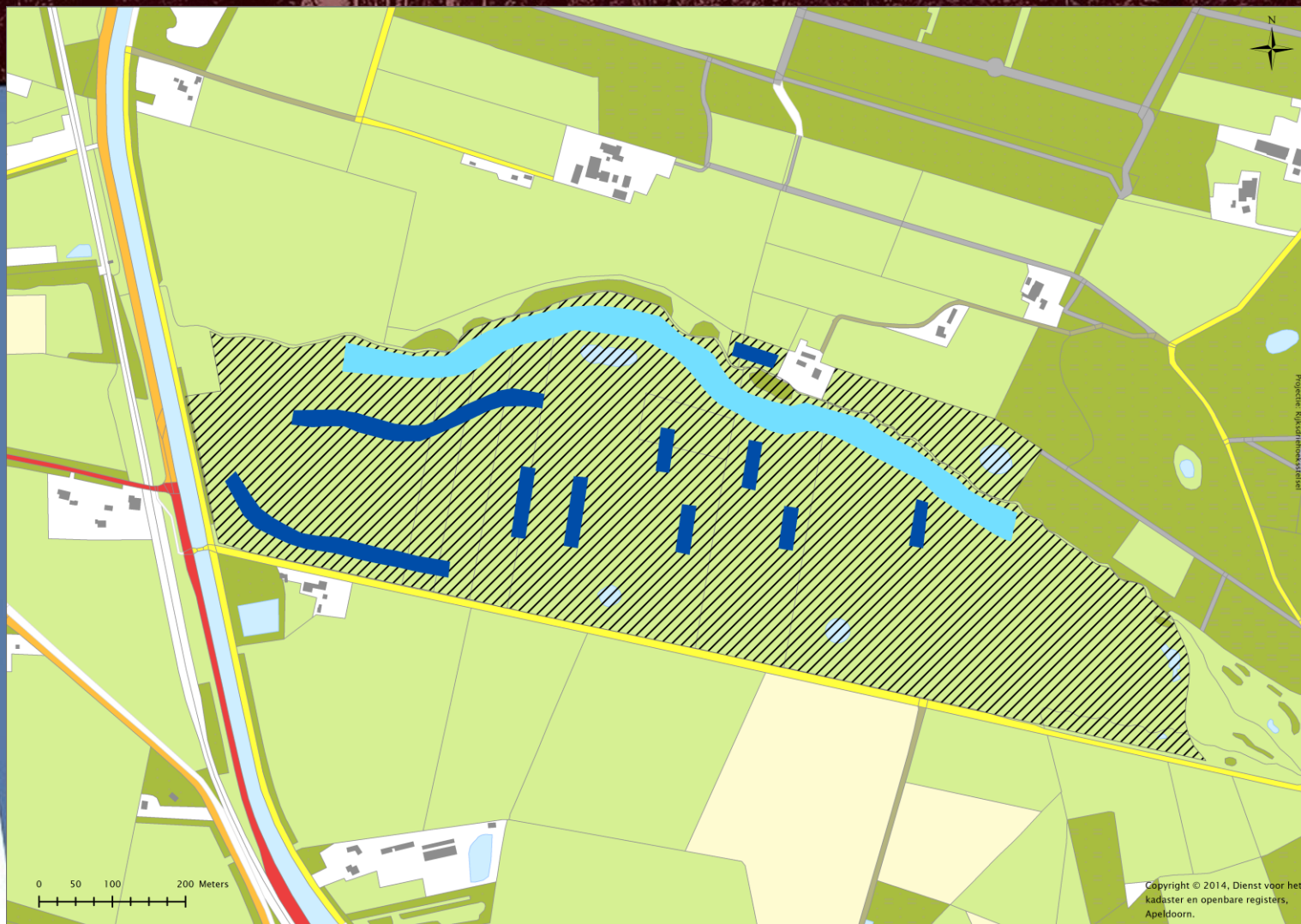

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

Herintroductie van soorten door het opbrengen van maaisel

- Het opbrengen van maaisel vergt een zorgvuldige afweging in het voortraject maar ook bij de uitvoering.
- Het is daarbij van groot belang dat alle keuzes maar ook de praktische stappen gedocumenteerd worden.
- Monitoring speelt een belangrijke rol bij het meten van succes.

Alles van waarde is weerloos

- Het opbrengen van maaisel vergt een zorgvuldige aanpak in het veld en in de praktijk ook in de uitvoering.
  - Het is daarbij van groot belang dat alle keuzes maar ook de praktische stappen gedocumenteerd worden.
  - Monitoring speelt een belangrijke rol bij het meten van succes.
- # Op naar het Soerense Broek...

Alles van waarde is weerloos

